

Mijn verkeersmap

een beknopte handleiding

UITGEVERIJ
Pelckmans

Inhoud

1	Visie op verkeer en mobiliteit	5
1.1	Mikado kiest voor een geïntegreerde aanpak	5
1.2	Mikado kiest voor <i>Mijn verkeersmap</i>	5
1.3	De eindtermen verkeer in Mikado	6
1.4	De verschillende leerplannen en Mijn verkeersmap	7
2	Concept	16
2.1	Per graad een verzamelmap	16
2.2	Op <i>Mijn verkeersmap</i>	17
2.3	In <i>Mijn verkeersmap</i>	17
3	Inhoud	19
3.1	<i>Mijn verkeersmap 1•2</i>	19
3.2	<i>Mijn verkeersmap 3•4</i>	23
3.3	<i>Mijn verkeersmap 5•6</i>	28
4	Een toepassing	33
5	Extra informatie	35
	Stappen en fietsen in groep	37
	Veilig op stap	41

1 Visie op verkeer en mobiliteit

1.1 Mikado kiest voor een geïntegreerde aanpak

Verkeers- en mobiliteitseducatie is een belangrijke opdracht van de basisschool. Samen met de **ouders** en externe organisaties is het taak van de **leerkracht** om kinderen **verkeersvaardig** maken om in het drukke verkeer veilig te kunnen fietsen en/of te stappen. Vaardigheden en ondersteunende kennis in verband met verkeer worden in een **veilige omgeving** zoals de speelplaats, aangeleerd en geoefend.

Tijdens de lessen Wereldoriëntatie en Muzische vorming ga je met de kinderen vaak buiten de klas en school. Wanneer je een **leeruitstap** maakt of **onderweg** bent naar het zwembad, de bib, het park, ... kun je aandacht vragen en tijd maken voor **verkeerseducatie**.

Mikado kiest dus duidelijk voor **actief verkeersonderwijs**.

Het picto verkeer (zowel binnen de thematische als de cursorische lijn) verwijst naar *Mijn verkeersmap*.

Opmerking: De thema's van de eerste graad bevatten reeds zeer veel materiaal om rond verkeerseducatie actief aan de slag te gaan. Mijn verkeersmap is een visuele synthese voor kinderen en ouders. De thema's van tweede en derde graad bevatten enkele specifieke aandachtspunten en oefeningen inhoudelijke gelinkt aan het thema. In de handleidingen bij de thema's en de leerwerkboeken wordt voor de volledige verkeerseducatie door verwezen naar Mijn verkeersmap.

1.2 Mikado kiest voor *Mijn verkeersmap*

Drie redenen

- 1 Leerlingen groeien in hun mogelijkheden om zich veilig in het verkeer te bewegen. Die groei breng je in kaart in het **groeiboek**.
- 2 Verkeerseducatie start in de eigen omgeving van de leerlingen. De *Verkeersmap* biedt mogelijkheden om deze **eigen omgeving in kaart te brengen**. Leerlingen bestuderen de verkeerssituatie van de eigen omgeving:
  - een veilige route naar school
  - gevaarlijke verkeerssituaties in de omgeving van de school
  - actieplannen om de verkeerssituatie aan de eigen schoolpoort te verbeteren
  - dienstregelingen openbaar vervoer van de eigen regio
  - de fietsroute naar de secundaire school
  - ...
- 3 Mikado wil de **ouders actief betrekken** bij de verkeerseducatie. De *Verkeersmap* is een **communicatiemiddel** om die betrokkenheid te verhogen.

1.3 De eindtermen verkeer in Mikado

Verkeerseducatie situeert zich niet enkel binnen het domein Ruimte. Ook binnen de lessen Lichamelijke opvoeding kan verkeerseducatie worden geïntegreerd (zie ook leerplannen Lichamelijke opvoeding).

Eindterm	Eerste leerjaar	Tweede leerjaar	Derde leerjaar	Vierde leerjaar	Vijfde leerjaar	Zesde leerjaar	Bronnenboek
6.12 De gevaarlijkste verkeerssituaties in de ruimere schoolomgeving lokaliseren.	Mika, do en ik, Wég van mijn school, Lila links, Knabbel	(T)huis, Flits, Onderweg, Zuchtje lucht	Het bos, Mijn gemeente, Huizen in de straat, Elke dag dierendag lessen 1, 6, 7, 10, 16, 24	Ik wil ... alles, (W)onderwaterwereld, Het natuuronderzoek van professor Sprankel	Over-bruggen, Mijn jeans, De wegberm	De wereldoorlog van Odon, Dromen met vleugels, Kunststof, Leven in een groene stad, Wereldkinderen	
6.13 Beschikken over voldoende reactiesnelheid, evenwichtsbehoud en gevoel voor coördinatie en de verkeersregels voor fietser en voetgangers kennen, om zich zelfstandig en veilig te kunnen verplaatsen langs een voor hen vertrouwde route.	Wég van mijn school, Lila links, Knabbel	Zogezegd, Onderweg, Zuchtje lucht	Het bos, Mijn gemeente, Huizen in de straat lessen 1, 6, 7, 10, 16, 24	Ik wil ... alles, (W)onderwaterwereld, Het natuuronderzoek van professor Sprankel	Over-bruggen, Mijn jeans, De wegberm	De wereldoorlog van Odon, Dromen met vleugels, Kunststof, Leven in een groene stad, Wereldkinderen	lessen 46, 47
6.14 Zich in hun gedrag bereid tonen rekening te houden met andere weggebruikers.	Wég van mijn school, Lila links, Knabbel	(T)huis, Flits, Onderweg	Het bos, Mijn gemeente, Huizen in de straat, Elke dag dierendag lessen 1, 6, 7, 10, 16, 24	Ik wil ... alles, (W)onderwaterwereld, Het natuuronderzoek van professor Sprankel	Over-bruggen, Mijn jeans, De wegberm	De wereldoorlog van Odon, Dromen met vleugels, Kunststof, Leven in een groene stad, Wereldkinderen	
6.15 De belangrijkste gevolgen van het groeiende autogebruik kennen en de voor- en nadelen van mogelijke alternatieven vergelijken.	Wég van mijn school	Onderweg		Speelgoed	Mijn jeans, De wegberm les 4, 37	Leven in een groene stad les 5, 30, 35	les 48
			les 4	les 2, 36			
6.16 Een eenvoudige route uitstippelen met het openbaar vervoer.		Onderweg		Speelgoed, Een andere kijk op België	Graven om te weten	De wereldoorlog van Odon, Dromen met vleugels, Leven in een groene stad	les 5
							les 48

1.4 De verschillende leerplannen

De mappen verkeerseducatie bevatten een overzicht van de meest belangrijke vaardigheden die een kind moet bezitten om zich veilig in het verkeer te bewegen. Kopieerbladen en extra tips in de handleiding diepen deze basisinformatie verder uit.

Er is bewust gekozen om in het overzicht van de verkeersborden enkel die borden op te nemen die belangrijk zijn vanuit het perspectief van het kind zelf.

Het leerplan van het GO

3.5.9 Verkeer en mobiliteit			
Verkeer - Verkeersborden			
1	ET 6.13	De betekenis van verkeersborden voor de fietsers verwoorden.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6 Bronnenboek 5•6
2	ET 6.13	De betekenis van voorrangsborden verwoorden.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6 Bronnenboek 5•6
3	ET 6.13	De betekenis van de aanwijzingsborden die voor hen van toepassing zijn, verwoorden.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6 Bronnenboek 5•6
Verkeer – Te voet			
4	OD 6.12	Aangeven dat zij op de stoep moeten stappen.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
5	OD 6.11	Onder begeleiding op de stoep stappen zonder zichzelf of anderen in gevaar te brengen.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
6	OD 6.12	Aangeven dat zij moeten oversteken op een zebapad of bij een gemachtigd opzichter.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
7	ET 6.14	Onder begeleiding veilig voorbij een hindernis op de stoep stappen.	Mijn verkeersmap 1•2
8	ET 6.13	Veilig een straat oversteken met hulp van een gemachtigd opzichter.	Mijn verkeersmap 1•2 en 3•4
9	ET 6.13	Onder begeleiding veilig een straat met verkeerslichten oversteken.	Mijn verkeersmap 1•2 en 3•4
10	ET 6.13	Onder begeleiding veilig een straat oversteken op een zebapad.	Mijn verkeersmap 1•2 en 3•4
11	ET 6.13	Onder begeleiding veilig een straat zonder voorzieningen oversteken.	Mijn verkeersmap 1•2 en 3•4
12	ET 6.13	Onder toezicht zelfstandig en veilig voor een zebapad kiezen als dat dichtbij is.	Mijn verkeersmap 1•2 en 3•4
13	ET 6.13	Onder toezicht, zelfstandig en veilig een straat met of zonder voorzieningen oversteken.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
14	ET 6.13	Onder toezicht, zelfstandig en veilig een kruispunt met verkeerslichten en/of een agent oversteken.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
15	ET 6.13	Aangeven hoe ze veilig op de berm of het fietspad kunnen stappen als er geen stoep is.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
16	ET 6.13	Aangeven hoe ze veilig op de rijbaan kunnen stappen als er geen stoep, fietspad of berm is.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
17	ET 6.13	Onder toezicht, zelfstandig en veilig een T-kruispunt zonder voorzieningen oversteken.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
18	ET 6.13	Onder toezicht, zelfstandig en veilig een kruispunt zonder voorzieningen oversteken.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
19	ET 6.13 ET 6.14*	Onder toezicht zich als voetganger zelfstandig, veilig en hoffelijk verplaatsen op een voor hen vertrouwde route door de verkeersregels toe te passen.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6

Verkeer – Met de wagen			
20	OD 6.12	Aangeven dat hun plaats in de wagen het kinderzitje of het verhoogkussen is.	Mijn verkeersmap 1•2
21	OD 6.12	Aangeven dat iedereen in de wagen een gordel moet dragen.	Mijn verkeersmap 1•2
22	OD 6.11	Onder toezicht met het openbaar vervoer/schoolbus meerijden zonder zichzelf en anderen in gevaar te brengen.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
23	ET 6.13	Aangeven dat het veiliger is om aan de stoepkant uit de wagen te stappen.	Mijn verkeersmap 1•2
Verkeer – Op de fiets			
24	OD 6.11	Aangeven dat het veilig is om op de fiets steeds een valhelm te dragen.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6 Tip voor ouders Mijn verkeersmap 1
25	ET 6.13	Aangeven wat de regels voor een veilige fietsuitrusting zijn.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6 Aanvulling in handleiding Bronnenboek 5•6 Kopieerbladen Dossier De fiets
26	ET 6.13	Aangeven dat ze op het fietspad moeten fietsen.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
27	ET 6.13	Aangeven dat ze tot de leeftijd van 9 jaar met een kinderfiets op de stoep mogen fietsen.	Mijn verkeersmap 1•2, tip voor ouders
28	ET 6.13	Aangeven dat ze op het fietspad rechts in de rijrichting moeten fietsen.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
29	ET 6.13	Aangeven dat ze rechts op de rijbaan moeten fietsen als er geen fietspad is.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
30	ET 6.13	Aangeven dat het veiliger is om over te steken met de fiets aan de hand.	Mijn verkeersmap 3•4 Aanvulling in handleiding
31	ET 6.14*	Aangeven dat voetgangers en fietsers zwakke weggebruikers zijn.	Aanvulling in handleiding Bronnenboek 5•6
32	ET 6.13	Aangeven dat voetgangers op een zebrapad voorrang hebben.	Aanvulling in handleiding
33	ET 6.13	Aangeven dat passagiers van een bus of tram bij het uit- of instappen voorrang hebben.	Aanvulling in handleiding
34	ET 6.13	Aangeven dat een bus, die de bushalte verlaat, voorrang heeft.	Aanvulling in handleiding
35	ET 6.14*	Aangeven dat ze voorzichtig moeten zijn aan uitritten en bij kruispunten.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6 Aanvulling in handleiding
36	ET 6.14*	Op de fiets hun intenties duidelijk maken (bijv. arm uitsteken en oogcontact zoeken).	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
37	ET 6.14*	Op het verkeersparcours veilig inhalen en voorbij een hindernis fietsen.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
38	ET 6.14*	Op het verkeersparcours veilig links en rechts afslaan met voorsorteren.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
39	ET 6.13	De voorrang van rechts verwoorden.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
40	ET 6.14	Aangeven dat voorrang geen synoniem is van veiligheid.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6 Aanvulling in handleiding
41	ET 6.13	Op het verkeersparcours veilig links en rechts afslaan op een kruispunt met of zonder voorrangsborden.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
42	ET 6.13	Op het verkeersparcours veilig een rotonde met en zonder fietspad oprijden en verlaten.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
43	ET 6.13	De bevelen van een politieagent begrijpen.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
44	ET 6.13	Aangeven dat de bevelen van een politieagent gelden boven verkeerslichten, verkeerslichten boven verkeersborden en verkeersborden boven wegmarkeringen staan.	Mijn verkeersmap 5•6

45	ET 6.13 ET 6.14*	Onder toezicht zich als fietser zelfstandig, veilig en hoffelijk verplaatsen op een voor hen vertrouwde route door de verkeersregels toe te passen.	Mijn verkeersmap 5•6
Verkeer – De schoolomgeving			
46	OD 6.10	In de eigen omgeving plaatsen herkennen waar ze veilig kunnen spelen en waar niet.	Thema Speelgoed, Mijn gemeente, Een andere kijk op België
47	ET 6.12	In de eigen omgeving gevaarlijke verkeerssituaties herkennen en veilige oplossingen aangeven voor het probleem.	Alle thema's met leerwandelingen in de eigen omgeving (zie kopieerbladen)
48	ET 6.12	Op een gemeentekaart de gevaarlijke verkeerssituaties in de ruime schoolomgeving lokaliseren en veilige oplossingen zoeken voor het probleem.	Alle thema's met leerwandelingen in de eigen omgeving (zie kopieerbladen)
49	ET 6.12	De veiligste weg van en naar school uitstippelen.	Kopieerbladen Thema Mijn gemeente
Verkeer – Gezien worden in het verkeer			
50	OD 6.11	Aangeven dat ze beter opvallen met een vlaggetje aan de fiets.	Mijn verkeersmap 3•4
51	ET 6.13	Aangeven dat het veilig is om overdag fluorescerend materiaal te dragen.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
52	ET 6.13	Aangeven dat het veilig is om in het donker reflecterend materiaal te dragen.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6 Zie aanvulling in handleiding
53	ET 6.13	Aangeven dat het gevaarlijk is om over te steken tussen geparkeerde wagens of nabij een heuvel of een bocht.	Mijn verkeersmap 5•6
54		Aangeven dat het veilig is om kort oogcontact te maken met de andere weggebruikers.	Mijn verkeersmap 5•6
55		Rekening houden met de dode hoek van wagens of vrachtwagens.	Mijn verkeersmap 5•6 Bronnenboek 5•6
Verkeer - Behendigheid op de fiets			
56		<i>Met een loopfiets fietsen, sturen en remmen.</i>	
57		<i>Met een driewieler fietsen, sturen en remmen.</i>	
58	ET 6.13	Met de fiets uit stilstand vertrekken, sturen en afremmen.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
59	ET 6.13	Een hindernis opmerken en uitwijken in de juiste richting.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
60	ET 6.13	Fietsen met voldoende reactiesnelheid, evenwichtsbehoud en gevoel voor coördinatie.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
Mobiliteit			
61	ET 6.15	De gevolgen van het groeiend autogebruik aangeven.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6 Bronnenboek 5•6 Leerwerkboeken 5 en 6
62	ET 6.15	De voor- en nadelen van mogelijke alternatieven voor de wagen aangeven.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6 Bronnenboek 5•6 Leerwerkboeken 5 en 6
63	ET 6.15	Het meest geschikte vervoersmiddel kiezen voor een bepaalde verplaatsing.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6 Thema Speelgoed Bronnenboek 5•6 Leerwerkboeken 5 en 6
64	ET 6.16	Een zinvolle route uitstippelen met het openbaar vervoer.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6 Bronnenboek 5•6 Leerwerkboeken 5 en 6 Kopieerbladen

Het leerplan van OVSG

WO-VKR-1	De leerlingen kunnen zich bewegen binnen een afgebakende ruimte zoals de opdracht voorschrijft.	Mijn verkeersmap 1•2 en 3•4
WO-VKR-2	De leerlingen herkennen in de eigen omgeving de plaatsen waar ze veilig kunnen spelen en waar niet.	Thema Speelgoed
WO-VKR-3.1	De leerlingen beseffen dat het verkeer risico's inhoudt. Dit tonen ze door op het trottoir zo ver mogelijk van de rijbaan te stappen.	Mijn verkeersmap 1•2 en 3•4
WO-VKR-3.2	De leerlingen beseffen dat het verkeer risico's inhoudt. Dit tonen ze door bij de groep aan te sluiten.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6 (voetpooling, fietspooling)
WO-VKR-3.3	De leerlingen beseffen dat het verkeer risico's inhoudt. Dit tonen ze door niet bruusk te reageren.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6 Aanvulling in handleiding
WO-VKR-3.4	De leerlingen beseffen dat het verkeer risico's inhoudt. Dit tonen ze door aan een bekende volwassene hulp te vragen om over te steken.	Mijn verkeersmap 1•2 en 3•4 Aanvulling in handleiding
WO-VKR-3.5	De leerlingen beseffen dat het verkeer risico's inhoudt. Dit tonen ze door reflecterend materiaal te dragen in passende omstandigheden.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
WO-VKR-3.6	De leerlingen beseffen dat het verkeer risico's inhoudt. Dit tonen ze door te stoppen aan de stoeprand alvorens over te steken.	Mijn verkeersmap 1•2
WO-VKR-3.7	De leerlingen beseffen dat het verkeer risico's inhoudt. Dit tonen ze door de straat haaks over te steken.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
WO-VKR-3.8	De leerlingen beseffen dat het verkeer risico's inhoudt. Dit tonen ze door niet te rennen tijdens het oversteken.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
WO-VKR-3.9	De leerlingen beseffen dat het verkeer risico's inhoudt. Dit tonen ze door rond te kijken en te luisteren om een verkeerssituatie op te nemen.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
WO-VKR-3.10	De leerlingen beseffen dat het verkeer risico's inhoudt. Dit tonen ze door onder begeleiding in groep veilig over te steken.	Mijn verkeersmap 1•2 en 3•4 Aanvulling in handleiding
WO-VKR-4.1	De leerlingen kunnen als voetganger onder begeleiding elementaire verkeersregels toepassen zoals op het trottoir blijven.	Mijn verkeersmap 1•2
WO-VKR-4.2	De leerlingen kunnen als voetganger onder begeleiding elementaire verkeersregels toepassen zoals oversteken op een zebra-pad.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
WO-VKR-4.3	De leerlingen kunnen als voetganger onder begeleiding elementaire verkeersregels toepassen zoals hun gedrag aanpassen aan de hand van de bevelen van een bevoegd persoon.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
WO-VKR-4.4	De leerlingen kunnen als voetganger onder begeleiding elementaire verkeersregels toepassen zoals bij het zien van verkeerstekens hun gedrag aanpassen.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
WO-VKR-5.1	De leerlingen kunnen preventief voetgangsgedrag en de betreffende verkeersregels in concrete verkeerssituaties toepassen door op de juiste wijze om een hindernis op het trottoir heen te stappen.	Mijn verkeersmap 1•2

WO-VKR-5.2	De leerlingen kunnen preventief voetgangsgedrag en de betreffende verkeersregels in concrete verkeerssituaties toepassen door, bij afwezigheid van een trottoir, op de berm of op het fietspad te stappen.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
WO-VKR-5.3	De leerlingen kunnen preventief voetgangsgedrag en de betreffende verkeersregels in concrete verkeerssituaties toepassen door, bij afwezigheid van een trottoir, berm of fietspad links van de rijbaan te stappen.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6 Aanvulling in handleiding
WO-VKR-5.4	De leerlingen kunnen preventief voetgangsgedrag en de betreffende verkeersregels in concrete verkeerssituaties toepassen door een kruispunt met een bevoegd persoon correct over te steken.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
WO-VKR-5.5	De leerlingen kunnen preventief voetgangsgedrag en de betreffende verkeersregels in concrete verkeerssituaties toepassen door een kruispunt met verkeerslichten correct over te steken.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
WO-VKR-5.6	De leerlingen kunnen preventief voetgangsgedrag en de betreffende verkeersregels in concrete verkeerssituaties toepassen door een T-kruispunt correct over te steken.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
WO-VKR-5.7	De leerlingen kunnen preventief voetgangsgedrag en de betreffende verkeersregels in concrete verkeerssituaties toepassen door een kruispunt zonder voorzieningen correct over te steken.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
WO-VKR-5.8	De leerlingen kunnen preventief voetgangsgedrag en de betreffende verkeersregels in concrete verkeerssituaties toepassen door binnen een afstand van 30 m op een zebepad over te steken.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6 Aanvulling in handleiding
WO-VKR-5.9	De leerlingen kunnen preventief voetgangsgedrag en de betreffende verkeersregels in concrete verkeerssituaties toepassen door hun gedrag aan te passen aan de verkeersregels voor voetgangers.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
WO-VKR-5.10	De leerlingen kunnen preventief voetgangsgedrag en de betreffende verkeersregels in concrete verkeerssituaties toepassen door best niet over te steken tussen geparkeerde auto's maar indien nodig, dit toch correct uit te voeren.	Mijn verkeersmap 5•6
WO-VKR-5.10	De leerlingen kunnen preventief voetgangsgedrag en de betreffende verkeersregels in concrete verkeerssituaties toepassen door best niet over te steken nabij een bocht maar indien nodig, dit toch correct uit te voeren.	Aanvulling in handleiding
WO-VKR-5.10	De leerlingen kunnen preventief voetgangsgedrag en de betreffende verkeersregels in concrete verkeerssituaties toepassen door best niet over te steken nabij een helling maar indien nodig, dit toch correct uit te voeren.	Aanvulling in handleiding

WO-VKR-6	De leerlingen kunnen langs de veiligste weg naar school komen en terug huiswaarts keren.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6 Kopieerbladen
WO-VKR-7	De leerlingen kunnen de schoolomgeving aan de hand van een maquette bespreken naar problemen, mogelijke oplossingen en adequaat verkeersgedrag.	Mijn verkeersmap 1•2 en 3•4 Aanvulling in handleiding Kopieerbladen
WO-VKR-8	De leerlingen kunnen de gevaarlijke verkeerssituaties in de ruimere schoolomgeving lokaliseren.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6 Kopieerbladen
WO-VKR-9	De leerlingen kunnen onder voldoende toezicht een omloop voor voetgangers in de schoolomgeving foutloos afleggen, rekening houdend met de remweg van de auto's, de weersomstandigheden en het gedrag van andere verkeersdeelnemers.	Zie toetsen en praktische verkeersproeven
WO-VKR-10.1	De leerlingen kennen de verkeersregels voor fietsers. Dit betekent dat ze de veilige uitrusting van de fiets kennen.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6 Aanvulling in handleiding
WO-VKR-10.2	De leerlingen kennen de verkeersregels voor fietsers. Dit betekent dat ze weten wanneer ze wel of niet op een trottoir mogen fietsen.	Mijn verkeersmap 1•2 Tip voor ouders
WO-VKR-10.3	De leerlingen kennen de verkeersregels voor fietsers. Dit betekent dat ze begrippen zoals fietsstrook, rijstrook, voorsorteren, .. in de juiste betekenis gebruiken.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6 Kopieerbladen
WO-VKR-10.4	De leerlingen kennen de verkeersregels voor fietsers. Dit betekent dat ze verkeerstekens voor fietsers begrijpen.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
WO-VKR-10.5	De leerlingen kennen de verkeersregels voor fietsers. Dit betekent dat ze de algemene voorrangregel kennen.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
WO-VKR-10.6	De leerlingen kennen de verkeersregels voor fietsers. Dit betekent dat ze de voorrangregels op een kruispunt met voorzieningen kennen.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
WO-VKR-10.7	De leerlingen kennen de verkeersregels voor fietsers. Dit betekent dat ze weten hoe ze een kruispunt met de fiets moeten oversteken.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
WO-VKR-10.8	De leerlingen kennen de verkeersregels voor fietsers. Dit betekent dat ze de voorrangregels bij een pad of aardeweg kennen.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6 Aanvulling in handleiding
WO-VKR-10.9	De leerlingen kennen de verkeersregels voor fietsers. Dit betekent dat ze weten aan welke bijzondere voertuigen een fietser voorrang moet verlenen.	Mijn verkeersmap 5•6
WO-VKR-10.10	De leerlingen kennen de verkeersregels voor fietsers. Dit betekent dat ze de bevelen van een bevoegd persoon begrijpen.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
WO-VKR-11.1	De leerlingen kunnen zich als fietser zelfstandig en veilig verplaatsen langs een voor hen vertrouwde route. Dit betekent dat ze de veilige uitrusting van hun fiets kunnen controleren.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6

WO-VKR-11.2	De leerlingen kunnen zich als fietser zelfstandig en veilig verplaatsen langs een voor hen vertrouwde route. Dit betekent dat ze de reglementering kunnen toepassen betreffende fietsstrook, rijstrook, voorsorteren.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
WO-VKR-11.3	De leerlingen kunnen zich als fietser zelfstandig en veilig verplaatsen langs een voor hen vertrouwde route. Dit betekent dat ze hun rijgedrag kunnen aanpassen aan de verkeerstekens.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
WO-VKR-11.4	De leerlingen kunnen zich als fietser zelfstandig en veilig verplaatsen langs een voor hen vertrouwde route. Dit betekent dat ze de algemene voorrangregel kunnen toepassen.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
WO-VKR-11.5	De leerlingen kunnen zich als fietser zelfstandig en veilig verplaatsen langs een voor hen vertrouwde route. Dit betekent dat ze de voorrangregel op een kruispunt kunnen toepassen.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
WO-VKR-11.6	De leerlingen kunnen zich als fietser zelfstandig en veilig verplaatsen langs een voor hen vertrouwde route. Dit betekent dat ze een kruispunt kunnen oversteken.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
WO-VKR-11.7	De leerlingen kunnen zich als fietser zelfstandig en veilig verplaatsen langs een voor hen vertrouwde route. Dit betekent dat ze de voorrangregels bij een pad of aardeweg correct kunnen toepassen.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6 Aanvulling in handleiding
WO-VKR-11.8	De leerlingen kunnen zich als fietser zelfstandig en veilig verplaatsen langs een voor hen vertrouwde route. Dit betekent dat ze voorrang aan bijzondere voertuigen kunnen verlenen.	Mijn verkeersmap 5•6
WO-VKR-11.9	De leerlingen kunnen zich als fietser zelfstandig en veilig verplaatsen langs een voor hen vertrouwde route. Dit betekent dat ze hun fietsgedrag aanpassen aan de bevelen van een bevoegd persoon.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
WO-VKR-12	De leerlingen houden ermee rekening dat ze als gebruiker van rollend materiaal meer ruimte nodig hebben dan als voetganger.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6 Aanvulling in handleiding
WO-VKR-13.1	De leerlingen beschikken als fietser over voldoende reactiesnelheid, evenwichtsbehoud en gevoel voor coördinatie om zich zelfstandig en veilig te verplaatsen langs een voor hen vertrouwde route. Daartoe kunnen ze de fiets langs de rechterzijde op- en afstappen.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
WO-VKR-13.2	De leerlingen beschikken als fietser over voldoende reactiesnelheid, evenwichtsbehoud en gevoel voor coördinatie om zich zelfstandig en veilig te verplaatsen langs een voor hen vertrouwde route. Daartoe kunnen ze met voldoende stuurvastheid en evenwicht fietsen.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6

WO-VKR-13.3	De leerlingen beschikken als fietser over voldoende reactiesnelheid, evenwichtsbehoud en gevoel voor coördinatie om zich zelfstandig en veilig te verplaatsen. Daartoe kunnen ze in een beveiligde oefenruimte een omloop voor fietsers foutloos afleggen.	Mijn verkeersmap 5•6
WO-VKR-13.4	De leerlingen beschikken als fietser over voldoende reactiesnelheid, evenwichtsbehoud en gevoel voor coördinatie om zich zelfstandig en veilig te verplaatsen langs een voor hen vertrouwde route. Daartoe kunnen ze de fietsversnellingen efficiënt gebruiken.	Mijn verkeersmap 5•6 Aanvulling in de handleiding
WO-VKR-14.1	De leerlingen tonen zich in hun fietsgedrag bereid rekening te houden met andere weggebruikers, door op een correcte wijze naar rechts af te slaan.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
WO-VKR-14.2	De leerlingen tonen zich in hun fietsgedrag bereid rekening te houden met andere weggebruikers, door op een correcte wijze naar links af te slaan.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6
WO-VKR-14.3	De leerlingen tonen zich in hun fietsgedrag bereid rekening te houden met andere weggebruikers, door op een correcte wijze een andere fietser in te halen.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6 Aanvulling in handleiding
WO-VKR-14.4	De leerlingen tonen zich in hun fietsgedrag bereid rekening te houden met andere weggebruikers, door op een correcte wijze om een hindernis heen te rijden.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6 Aanvulling in handleiding
WO-VKR-15	De leerlingen kunnen, onder voldoende toezicht, een omloop voor fietsers in het verkeer foutloos afleggen.	Zie toetsen en praktische proeven
WO-VKR-16	De leerlingen kennen de belangrijkste gevolgen van het groeiende autogebruik.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6 Bronnenboek 5•6
WO-VKR-17	De leerlingen kunnen de voor- en nadelen van mogelijke alternatieven voor het groeiende autogebruik vergelijken.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6 Bronnenboek 5•6
WO-VKR-18	De leerlingen kunnen zich in de eigen omgeving verplaatsen met het openbaar vervoer.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6 Bronnenboek 5•6 Alle thema's waarbij leeruitstappen plaatsvinden met het openbaar vervoer
WO-VKR-19	De leerlingen kunnen een eenvoudige route met het openbaar vervoer uitstippelen.	Mijn verkeersmap 3•4 en 5•6 Bronnenboek 5•6 Kopieerbladen Thema's Speelgoed, Een andere kijk op België, Een groene stad

Het leerplan van VVKBaO

5.9	Kinderen beseffen dat ze door verkeersregels strikt toe te passen zichzelf en anderen beschermen en ze handelen daarnaar.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6 Bronnenboek 5•6
6.10	Kinderen zijn zich bewust van de relatieve waarde van technische systemen.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6 Kopieerblad Dossier de fiets
7.25	Kinderen zien in dat het weer de leefgewoonten van mensen beïnvloedt.	Tip in handleiding Leerwerkboeken 3 tot en met 6
9.14	Kinderen ervaren dat alles en iedereen zich in een of andere ruimte bevindt of beweegt.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
9.15	Kinderen zien in dat menselijk verkeer altijd risico's inhoudt.	Bronnenboek 5•6
9.16	Kinderen bewegen zich op een verantwoorde manier en dragen zo bij tot de eigen veiligheid en die van anderen.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
9.17	Kinderen houden in hun gedrag rekening met andere gebruikers van dezelfde ruimte.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
9.18	Kinderen ontwikkelen zich tot vaardige en voorzichtige voetgangers.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6
9.19	Kinderen ontwikkelen een verantwoord en vaardig fietsgedrag.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6 Bronnenboek 5•6
9.20	Kinderen kunnen een te volgen reisweg uitstippelen, aan elkaar beschrijven en de afstand ervan berekenen.	Kopieerbladen Leerwerkboeken 3 en 4 Thema's
9.21	Kinderen kunnen een eenvoudige route uitstippelen met het openbaar vervoer.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6 Kopieerbladen Thema Een andere kijk op België, <u>Speelgoed</u> , Een groene stad
9.22	Kinderen beseffen dat vervoermiddelen functioneel kunnen gebruikt worden.	Mijn verkeersmap 1•2, 3•4 en 5•6 Alle thema's waarbij leeruitstappen plaatsvinden met vervoermiddelen.

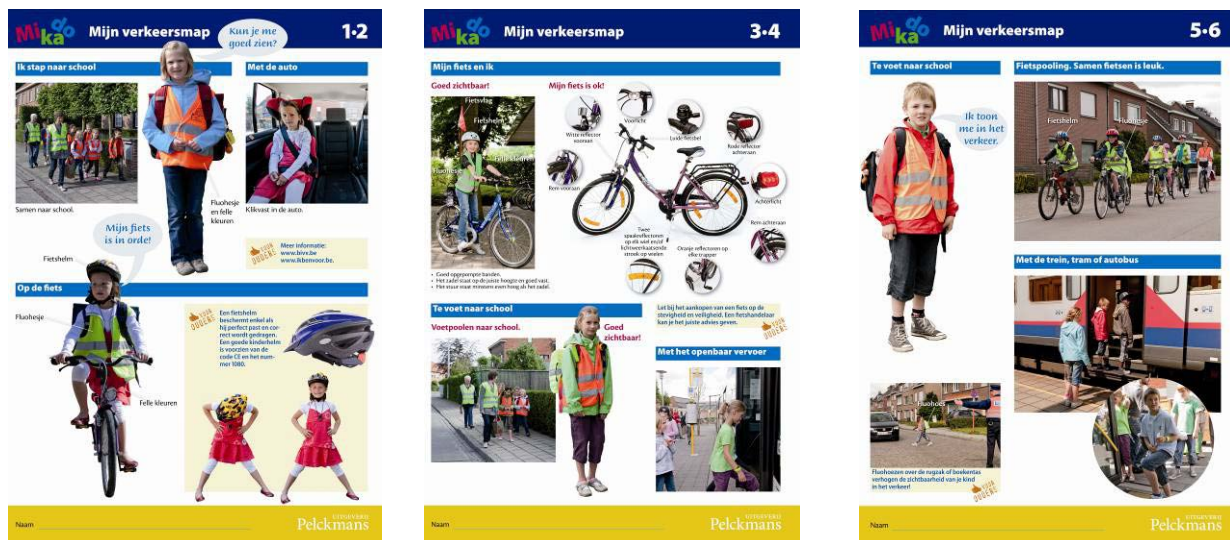
2 Concept

De verkeersmap is een **informatiemap**:

- Verkeersvaardigheden worden via foto's in beeld gebracht.
- Belangrijke verkeersborden en verkeersregels worden op een gestructureerde manier voorgesteld.
- Tips voor ouders ondersteunen de verkeerseducatie.

Ze is tegelijkertijd een **evaluatiemap**, waarbij de leerling, de leerkracht en de ouders betrokken worden.

2.1 Per graad een verzamelmap

Mijn verkeersmap toont de belangrijkste vaardigheden die je als kind moet bezitten om je veilig in het verkeer te bewegen.

Doorheen de drie mappen is er een **groeilijn**.

In de **eerste graad** focussen we vooral op de startvaardigheden van het kind als voetganger. De vaardigheden als fietser worden in de loop van het tweede leerjaar in een veilige omgeving, op de speelplaats, geoefend.

In de **tweede graad** breiden we de vaardigheden van de leerling uit. Er zijn complexere opdrachten voor de leerling als voetganger, ook het fietsen op de openbare weg wordt in kaart gebracht. De leerlingen leren gebruik maken van het openbaar vervoer.

De leerlingen van de **derde graad** herhalen de vaardigheden als voetganger. De vaardigheden van een fietsende leerling worden uitgebreid. Een groot aantal leerlingen van het zesde leerjaar moet voorbereid worden op een fietstraject naar de secundaire school. Ook hun vaardigheden als gebruiker van het openbaar vervoer worden verder getraind.

De leerlingen nemen hun map mee naar het volgende jaar van de graad. We adviseren om de mappen van de vorige graden bij te houden.

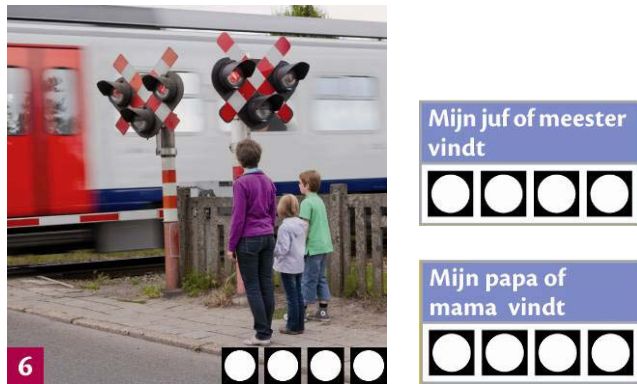

2.2 Op Mijn verkeersmap

Elke **vaardigheid** kan minstens tweemaal per schooljaar worden geëvalueerd, door de leerling zelf, de leerkracht en de ouders. Hiervoor kunnen de leerlingen telkens een stip inkleuren:

- Groen: *Dit lukt.*
- Oranje: *Dit lukt wel, maar vraagt nog aandacht.*
- Rood: *Dit lukt nog niet.*

Op die manier kan elke leerling zijn vorderingen en aandachtspunten bijhouden en bespreken.

2.3 In Mijn verkeersmap

In de map kun je de volgende zaken verzamelen:

- het mobiliteitsdagboek van de leerling
- de fietscontrolekaart
- aan de schoolpoort: het eigen schoolbeleid (afspraken), de schoolomgeving, afspraken rond voet- en fietspooling
- neerslag van activiteiten uit mikado - wereldoriëntatie
- eigen projecten rond verkeer
- actua: nieuwsberichten in verband met verkeer en mobiliteit
- verkeersbrevetten vlaamse stichting verkeerskunde (te bestellen bij www.verkeerskunde.be/publicaties/educatie)

Neem vooral ook de ruimte om op school eigen acties te organiseren.

Kies bijvoorbeeld uit volgende acties. Welke actie zal het beoogde resultaat hebben in jullie school?

1 Een flutelling aan de schoolpoort. Welke klas wint?

Maak een Excelbestand waar je een week lang elke dag telt hoeveel leerlingen met een fluohesje naar school komen. Tel de leerlingen per klas. Maak op het einde van de week de som. Welke klas wint?

2 Ontwerp een eigen fluohesje voor de school.

- a Wie maakt het meest originele ontwerp?
- b Bereken de kostprijs om deze fluohesjes te maken.
- c Op welke manier kun je ervoor zorgen dat deze fluohesjes gratis zijn voor de leerlingen van de school?

3 Tips voor een actuabord

Verzamel krantenartikels en foto's over

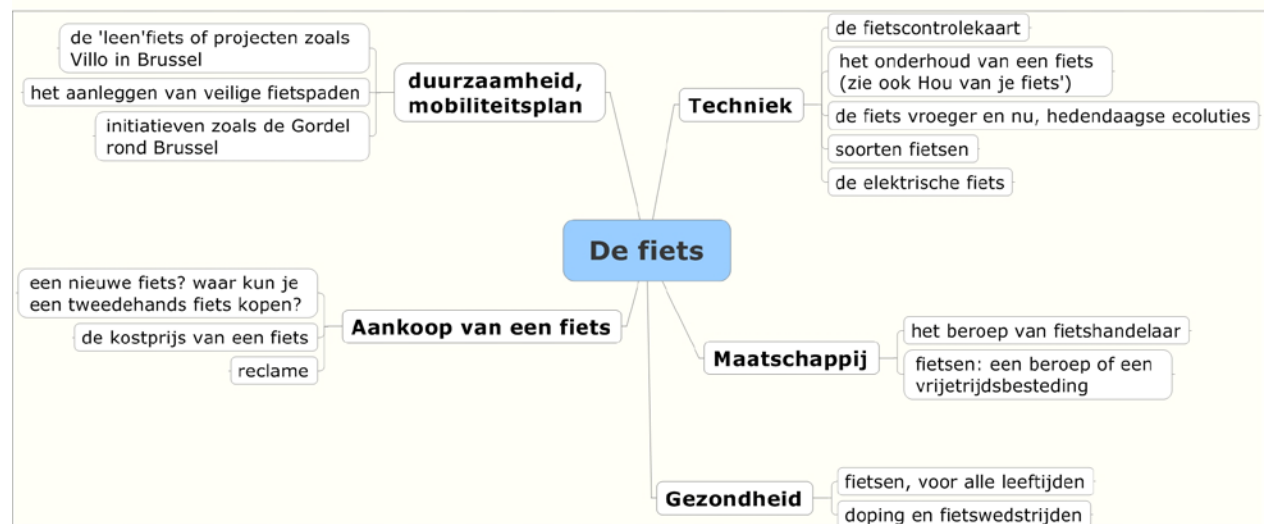
- weer en verkeer
- gevaren van weer (onweer, bliksem, mist ...)
- zien en gezien worden
- actieve voedingsdriehoek (zie Mikado 3 leerwerkboek, les 28)
- wegenwerken in eigen gemeente
- file (cfr. lessen milieuvriendelijke school)
- aanpassingen voor zwakke weggebruiker en personen met een functiebeperking
- energiebesparende maatregelen

Tip Leerlingen kunnen een actuaschrift bijhouden waarin zij de voor hen belangrijke informatie verzamelen (bv. wekelijks). Andere opties zijn actuaprikborden in de klas of de gang.

4 Dossier: de fiets

De fiets leent zich uitermate tot een extra klas- of schoolproject waar verschillende domeinen van wereldoriëntatie al dan niet geïntegreerd aan bod komen.

We geven hier een mogelijk webschema om een dossier 'fiets' op te stellen. Dit webschema kan verder worden aangevuld naargelang de interesses van leerlingen en de speciale initiatieven die in de eigen omgeving genomen worden om het fietsen te bevorderen.

3 Inhoud

3.1 Mijn verkeersmap 1•2 (eerste graad)

Ik stap naar school

- Zichtbaarheid
  - Fluohesjes
  - Felle kledij
  - Reflecterende strips

Voetgangers en fietsers zijn zwakke weggebruikers, zeker kinderen. Daarom zijn goede afspraken nodig in verband met verhogen van zichtbaarheid. Meer informatie over het doel van fluo-reflecterende hesjes vind je terug op pagina 32 in de brochure 'De knappe trapper' van het BIVV.

Prijs: € 3 of te downloaden via de website van het BIVV

- Voetpoolen: afspraken
  - Hou je aan het afgesproken uur. De groep wacht hooguit 5 minuten. Verwittig de (hoofd)begeleider tijdig, als je niet kunt meestappen.
  - Je krijgt een vaste plaats binnen de groep. Blijf onderweg goed aaneengesloten.
  - De begeleider spreekt met je af waar en wanneer je wel of niet met twee naast elkaar stapt. Dan stappen de jongste kinderen aan de huizenkant.
  - Wil je een weg oversteken, doe het dan zoals in de groep (vooraf) werd afgesproken.
  - Draag zorg voor de speciale kledij. Draag het fluohesje als je voetpoolt. De andere bestuurders kunnen je dan goed opmerken.
  - Hou ogen en oren open tijdens het voetpoolen en hou rekening met de andere verkeersdeelnemers.
  - Je groep heeft geen voorrechten in het verkeer, houd je dus aan de geldende voorschriften en afspraken.
  - Gemachtigde opzichters kunnen worden ingezet om de groep te laten oversteken.
www.verkeervpi.be/vpi/veilig_op_weg/samen/voetpooling.php

Met de auto

- Veilig in de auto: de zitplaatsen
  - Elk kind moet over een volwaardige zitplaats beschikken.
  - < 1m35: kinderbeveiligingssysteem
    - Kinderzitje (tot 18 kg)
    - Verhogingskussen (15 tot 36 kg)
  - > 1m35: kinderbeveiligingssysteem of gordel
  - Zitplaatsen achterin zijn veiliger

Klikvast in de auto, een actie van het BIVV
In 2009 verscheen de folder Kinderen in de auto, klik ze vast.
Prijs: gratis of te downloaden via de website van het BIVV
- Veilig in en uit de auto
  - De stoepkant is de veiligste kant om in en uit de wagen te stappen.

Op de fiets

- Zichtbaarheid
  - Fluohesjes
  - Felle kledij
  - Reflecterende strips
- Te vermijden
  - Lange jassen of rokken
  - Wijde broeken (fietspelden)
  - Losse veters
- Helm met de juiste maat
  - bedekt het voorhoofd.
  - heeft verstelbare riempjes.
  - Blijft op zijn plaats als het hoofd geschud wordt.

Achtergrondinformatie en uitleg over kledij en fietshelm vind je in dezelfde brochure pagina 31.
Goedgekeurde fietshelmen hebben de code 1080 (voor kinderhelmen) of 1078.
Officiële info hierover vind je terug via de volgende link:
http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/mechanical/standardization/personal-protective-equipment/standards/index_en.htm

Ik ben een voorzichtige stapper in het verkeer

Waar stap ik?

- Plaats op de stoep
  - Langs de huizenkant
  - Ook bij een hindernis langs de huizenkant
  - Bij afwezigheid van een stoep: op de berm
- Aandachtig stappen
  - Aandacht voor garages, opritten, fietsers

Waar steek ik over?

- Verkeerslichten
  - Stoppen aan de stoeprand en duidelijk maken dat je wil oversteken
  - Interpretieren van de kleuren van de verkeerslichten:
    - Groen: *ik kan over.*
    - Rood: *ik wacht.*
    - Oranje: *ik stop als het veilig is om nog te stoppen.*
  - De drukknop dient om de tijdsduur te beïnvloeden, niet om ermee te spelen.
- Zebra-pad
  - Stoppen aan de stoeprand en duidelijk maken dat je wil oversteken
  - Als je minder dan 30 m van een zebra-pad verwijderd bent, ben je verplicht het zebra-pad te gebruiken.
TIP: Schilder grote witte pijlen op de grond in de buurt van de school, die in de richting van het dichtstbijzijnde zebra-pad wijzen. Een mal vind je op kopieerblad 18.

- Spoorweg
  - In geval van een beveiligde overweg met slagbomen
    - Stoppen bij geluidssignaal en rode knipperlichten
    - Wachten tot de slagbomen naar boven zijn en de rode lichten uit zijn
    - Pas oversteken als het witte licht weer knippert
    - Naar links en naar rechts kijken
    - Goed doorstappen

*Meer info en oefenmateriaal over het oversteken op een zebrapad met een gemachtigd opzichter in Van meestapper tot superstapper pagina 24.
Idem voor het oversteken op een zebrapad bij verkeerslichten.*

Hoe steek ik over?

- Kennen en toepassen van de oversteekregels
Meer uitleg vind je terug in Van meestapper tot superstapper pagina 23.

Ik kan al goed fietsen!

- Fietsproeven
  - Er zijn slechts enkele mogelijke oefeningen afgebeeld, een uitgebreider overzicht fietsen met en zonder materiaal vind je in de brochure Fietsiefiets.
  - Zie ook thema *Onderweg* (2^e leerjaar)
- De fiets: onderdelen en veiligheid
  - Zie ook thema *Onderweg* (2^e leerjaar)

Soorten verkeersborden

Kennismaking met de verkeersborden en -regels komt regelmatig aan bod in de thema's.

3.2 Mijn verkeersmap 3•4 (tweede graad)

Opmerking vooraf

De verkeersmappen van de tweede en derde graad bouwen verder op Mijn verkeersmap eerste graad. De informatie die op de vorige pagina's bij Mijn verkeersmap 1•2 staat blijft hier geldig.

Mijn fiets en ik / te voet naar school

Goed zichtbaar!

Zie eerste graad.

Voetpoolen

Goede afspraken zijn noodzakelijk om het voetpoolen vlot te laten verlopen.
Zie kopieerbladen.

Mijn fiets is ok!

Meer uitleg over de wettelijke uitrusting van de fiets vind je in *Fietsiefiets* pagina 50 e.v. Behalve de wettelijke uitrusting zijn er nog onderdelen van de fiets die bijzondere aandacht vragen (zie pagina 51). Bij de kopieerbladen vind je een fietscontrolekaart. Deze kunnen ook worden aangevraagd bij het BIVV. De fietscontrolekaart kan een tweetal maal per schooljaar worden ingevuld (bijvoorbeeld bij het begin van het schooljaar en het begin van de lente).

Met het openbaar vervoer

Zie ook achterkant van Mijn verkeersmap 3•4.

Aanzet tot het trainen van vaardigheden. Afhankelijk van de eigen schoolsituatie minder of meer belang aan hechten (in de tweede graad, vanaf de derde graad leren alle leerlingen het openbaar vervoer gebruiken).

Belangrijk is het aanbrengen van het inzicht dat openbaar vervoer een milieuvriendelijk alternatief is om het wagenpark te verminderen.

Verken in je schoolomgeving de mogelijkheden van openbaar vervoer, zowel trein, tram als autobus. Zie ook kopieerbladen.

Ik ben een veilige stapper in het verkeer

Waar stap ik? Hoe steek ik over? Waar steek ik over?

Leerlingen bouwen geleidelijk aan het besef op dat ze hun gedrag moeten aanpassen aan de verkeersregels voor voetgangers.

Bij wandelingen op de openbare weg vraag je aandacht voor volgende situaties:

- voorzichtig zijn aan uitritten en bij kruispunten;
- indien er geen stoep, berm of fietspad aanwezig is, stap je links van de rijbaan;
- oversteken op een zebrapad indien er een zebrapad aanwezig is binnen een afstand van 30 meter;
- voetgangers op een zebrapad hebben voorrang.

Breng tevens aan dat leerlingen (zonder begeleiding) steeds hulp kunnen vragen aan een bekende volwassene om een straat over te steken.

Oefenen om goed te fietsen

Hou van je fiets

Leerlingen leren respect op te brengen en zorg te dragen voor hun fiets.

Zie ook eindtermen techniek: basishandelingen om fiets te onderhouden. Besteed aandacht aan de verschillen tussen fietsen (banden oppompen, verlichting, remmen ...).

Fietsproeven

Uitbreiding van fietsvaardigheid naar verkeersvaardigheid.
Zie Fietsiefiets: Fietsvaardigheid oefenen zonder en met materiaal, training van verkeersgedrag.

Op de openbare weg

De leerlingen beseffen dat het verkeer risico's inhoudt. Bespreek met hen dat bruusk reageren gevaren kan opleveren. De leerlingen leren tevens ermee rekening houden dat ze als gebruiker van rollend materiaal meer ruimte nodig hebben dan als voetganger.

Afhankelijk van de fietservaring en de situatie kan het aanvankelijk beter zijn om bij het oversteken de fiets aan de hand te nemen.

Verduidelijk aan de leerlingen dat voorrang geen synoniem is van veiligheid!
Hier wordt een duidelijke situatie van voorrang afgebeeld. Andere situaties worden bekeken en besproken op het moment dat ze zich voordoen b.v. de voorrangsregels bij een pad of aardeweg.

3.3 Mijn verkeersmap 5•6 (derde graad)

Opmerking vooraf

De verkeersmappen van de tweede en derde graad bouwen verder op Mijn verkeersmap eerste graad. De informatie die op de vorige pagina's bij Mijn verkeersmap 1•2 staat blijft hier geldig.

Te voet naar school

Zie opmerkingen Mijn verkeersmap 1•2 en 3•4.
Een fluohoes over boekentas verhoogt de zichtbaarheid, zowel voor voetganger als fietser.

Fietspooling

Zie kopieerbladen.

Met de trein, tram of autobus

Zie Mijn verkeersmap 3•4.

Ik ben een superstapper

Waar stap ik?

Zie Mijn verkeersmap 3•4.

Waar steek ik over?

Situaties zoals oversteken bij een bocht en nabij een helling zijn niet opgenomen in Mijn verkeersmap. Indien ze zich voordoen in de eigen schoolomgeving of bij een leeruitstap verdienen ze wel bijzondere aandacht.

Fietsen is geen kinderspel!

Mijn fiets is in orde

Zie Mijn verkeersmap 3•4 en het bronnenboek.

Hou van je fiets

Zie Mijn verkeersmap 3•4 en het bronnenboek.

Fietsproeven

De fietsen van de leerlingen beschikken alle over versnellingen. Deze worden niet altijd even doeltreffend gebruikt. Ook dit kan nog worden getraind. Zie *fietsiefiets* pagina 14.

Ben je een superfietser?

Zie opmerkingen Mijn verkeersmap 3•4.

De verkeersvaardigheid van kinderen op de fiets verdient bijzondere aandacht in de derde graad. Een groot deel van de leerlingen gaan naar het secundair onderwijs met de fiets.

In het zesde leerjaar leggen de meeste leerlingen een fietsproef af. Voor meer informatie over deze fietsproef verwijzen we naar *Fietsiefiets*, de verkeerstoets vijfde leerjaar (in mei 2010 een eerste maal op grote schaal afgenomen door het Verkeerscentrum (zie www.verkeerstoets.be))

Een interessante oefensite: <http://faber.kuleuven.be/kijkuitopdefiets/>.

Blijf uit de dode hoek

Zie het lespakket 'Goed gezien', uitgegeven door de Fietsersbond.

Met het openbaar vervoer

Zie kopieerbladen. Vraag tevens het lessenpakket aan bij De Lijn.

4 Een toepassing

Van elke uitstap kun je een interessante leerervaring maken door ze voor te bereiden, bewust uit te voeren en erop terug te blikken.

- Wanneer je een leeruitstap plant, kun je een **lijst** samenstellen van de **vaardigheden** die je wil trainen. Bijvoorbeeld
  - bij een uitstap naar het bos (thema *Sporen*, 2de leerjaar, thema *Het bos*, 3de leerjaar): oversteken aan een zebrapad, herkennen van verkeersborden ...
  - bij een fietsuitstap (thema *Over-bruggen*, 5de leerjaar): fietsen op een rotonde ...
- **Stippel de route** samen met de kinderen **uit**. Zoek naar manieren om de route en de gevaarlijke punten visueel voor te stellen. Bereid op die manier de uitstap samen voor. Bijvoorbeeld:
  - Bouw de route na met lego, met miniatuurvoorwerpen ...
  - Kopieer (een deel van) het gemeentepan en duid hierop moeilijke of gevaarlijke punten aan

Tip Denk eraan de lijnschaal op het stratenplan aan te passen als je een gedeelte van het gemeentepan uitvergroot.
- **Oefen vooraf** de opgelijste vaardigheden binnen de klas of op de speelplaats samen. Bijvoorbeeld
  - bij de uitstap naar het bos: oefen het oversteken samen op de speelplaats.
  - bij de fietsuitstap: zet een aantal fietsproeven uit op de speelplaats die in relatie staan tot de vaardigheden die de leerlingen nodig hebben op de openbare weg.

Tip Een duidelijk overzicht en beschrijving van oefeningen om verkeersvaardigheden te trainen vind je in volgende uitgaven:

  - *Van meestapper tot superstapper, Praktische voetgangerslessen in het basisonderwijs*, Vlaamse Stichting Verkeerskunde.
Te bestellen via www.verkeerskunde.be, Prijs: € 8,50
Ook mogelijkheid tot downloaden via de website.
  - *Fietsiefiets. Over fiets- en verkeersvaardigheid, fietsproeven en fietsbrevetten*, Vlaamse Stichting Verkeerskunde.
Te bestellen via www.verkeerskunde.be, Prijs: €8,50
Ook mogelijkheid tot downloaden via de website.
- Verzamel het nodige **materiaal** en zorg dat het in orde is. Bijvoorbeeld
  - bij de uitstap naar het bos: fluoehesjes ...
  - bij de fietsuitstap:
    - Controleer de veiligheidsaspecten (fluoehesje en goed passende fietshelmen).
    - Controleer de fietsen met de fietscontrolekaart.
    - Oefen de proeven van het fietsparcours en verduidelijk welke verbanden er zijn tussen de fietsproeven en het fietsen op de openbare weg.
    - Maak duidelijke afspraken rond het fietsen op de openbare weg.
    - Zorg voor het nodige herstellingsmateriaal en EHBO-kistje.
- Neem **tijdens de leeruitstap** de tijd om de **vaardigheden** met de leerlingen op de openbare weg te **oefenen**. Maak (indien mogelijk) **foto's** of geluidsopnames van de geoefende vaardigheden.
- **Bespreek nadien** de ervaringen. Projecteer de foto's of beluister de opnames. Zoek samen met de leerlingen vergelijkbare situaties op in Mijn verkeersmap.

- **Evalueer** de vaardigheden mondeling en schriftelijk.
  - We voorzien op de map vier evaluatiemomenten (twee per schooljaar) die afhankelijk van de uitgevoerde activiteiten ingevuld kunnen worden.

Regelgeving

Zie extra documenten

Stappen en fietsen in groep

Fietsers en voetgangers in groep: overzicht van de regels

Via Secura nr. 63

Veilig op stap

Te voet of per fiets, alleen of in groep

Belgisch Instituut voor verkeersveiligheid vzw

Checklist

Wat neem je mee op fietstocht met de klas?

- platte sleutels of combinaties met volgende grootte: 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 en 17
- een set inbussleutels, zeker nr 5, 6 en 8
- een universele tang
- een kleine schroevendraaier (plat)
- een vod of plastic handschoenen
- een bandenherstellingsset bestaande uit: drie bandenafnemers, bandenpleisters, lijm, schuurpapier
- twee binnenbanden, een 35x700 en een 38x650
- een fietspomp met twee slangetjes per type ventiel (mtb en stadsfiets)
- een flesje olie
- eventueel remlblokjes en kabels
- een EHBO-set

5 Extra informatie

Er is zeer veel informatie beschikbaar. Een selectie.

Vlaamse Stichting Verkeerskunde (www.verkeerskunde.be)

- *Van meestapper naar superstapper*
- *Fietsiefiets*, over fiets- en verkeersvaardigheid, fietsproeven en fietsbrevetten
- *Met de klas de straat op* (uitverkocht, kan wel gedownload worden via volgende link www.verkeerskunde.be/publicaties/educatie/?id=11)
- Verkeersbrevetten
- Een inventaris verkeers- en mobiliteitseducatie
- Een verkeerstoets voor leerlingen van het vijfde leerjaar

De fietsersbond (www.fietserbond.be)

- *Fietsen is (g)een kinderspel*
Spelenderwijs beter leren fietsen
Een uitgave van de Fietsersbond vzw, met de steun van C1A België
- Lespakket 'Goed gezien' (Dode hoek)

Belgisch Instituut voor de Verkeersveiligheid (www.BIVV.be)

De meeste brochures van het BIVV zijn gratis te verkrijgen en te downloaden via de website.

- *De knappe trapper*
Gids voor jonge fietsers (vanaf 10 jaar)
- *Kinderen op de fiets*
- *Meester op de fiets*
Fietsvaardigheidstraining in uw school
- *Zet je fietshelm op*
Een folder voor jongens en meisjes vanaf 8 jaar
- Fietscontrolekaart
- Poolen. Fietspoolen, voetpoolen, carpoolen. Veilig en milieuvriendelijk naar school.

Mobiel 21 (www.fietspoolen.be)

- www.milieuvriendelijknaarschool.be/

Met de campagne *Sam de Verkeerssling* wil Mobiel 21 kinderen en ouders stimuleren om veilig en milieuvriendelijk naar school te gaan.

Publicaties

- Brochure *Poolen*. Fietspoolen, voetpoolen, carpoolen. Veilig en milieuvriendelijk naar school
- Fietspoolpas kind

Online

- Modelbrief ouders
- Bevraging fietspool
- Afsprakennota
- Fietspoolfiche individueel
- Fietspoolfiche begeleiders en kinderen
- Routefiche per groep
- Filmpje poolen op elke leeftijd
- Filmpje fietspoolen

De lijn (http://www.delijn.be/u_bent/onderwijsinstelling.htm)

- Mogelijkheid om gratis lessenpakket aan te vragen (zie ook www.buzzy.be/pdf/Buzzy_lessenpakket_web_v2.pdf)
- Takenboekje voor leerlingen uit het lager onderwijs provincie Antwerpen (takenboekjes + oplossingsboekje)

MOS (milieuzorg op school)

Binnen het kader van milieuzorg op school (MOS) wordt de themabundel *Verkeer* voor het basisonderwijs aangeboden.

De inhoudelijke, educatieve, organisatorische en informatieve sturing van het MOS-project gebeurt op Vlaams niveau. Voor de begeleiding bij de milieuzorgprojecten zorgen de provincies via provinciale MOS-ploegen. De contactpersonen kun je terugvinden op www.milieuzorgopschool.be (klik door op Begeleiding).

Centrum informatieve spelen

www.spelinfo.be

Octopusplan

www.octopusplan.be/

Samen werken aan kindvriendelijke en veilige schoolroutes.

Fietsers en voetgangers in groep: overzicht van de regels

Stappen en fietsen in groep

Ontelbare kinderen en jongeren zullen binnenkort weer hun rugzak pakken om met de jeugdbeweging op kamp te gaan. Het is dus nuttig om even de gewijzigde verkeersregels te overlopen die sinds 1 januari 2004 gelden voor groepen voetgangers en fietsers.¹

TE VOET

Waar stappen?

Je volgt steeds waar mogelijk de trottoirs of de delen van de openbare weg die zijn voorbehouden voor voetgangers. Deze worden soms aangeduid door een verkeersbord.

D9

D10

D11

Zijn deze niet voorhanden, dan loop je op de berm. Wanneer er ook geen bermen zijn, dan mag je op de parkeerstroken of op het fietspad lopen. Let wel: op het fietspad moet je voorrang geven aan fietsers en bromfietsers, en op de parkeerstroken hebben de bestuurders voorrang.

Op wegen waar al deze voorzieningen ontbreken, mag je op de rijbaan lopen. Je stapt dan links in de rijrichting, zo dicht mogelijk tegen de rand van de rijbaan. Ben je in groep, dan loop je best achter elkaar.

En met een leider?

Het verkeersreglement geeft geen definitie van een leider. Wij nemen aan dat wie de facto de leiding van een groep heeft – bijvoorbeeld de leid(st)er in een jeugdbeweging - ook de leider van de groep is.

Groepen die begeleid worden door een leider, volgen de algemene regels voor voetgangers (zie boven). Ze mogen echter ook altijd de rijbaan volgen, zelfs wanneer er trottoirs of andere inrichtingen voor voetgangers aanwezig zijn. De groep loopt dan rechts in de rijrichting en neemt zeker niet meer dan de helft van de rijbaan in beslag.

Sinds 1 januari 2004 mogen groepen van 6 of meer personen (leider inbegrepen) ook links op de rijbaan lopen. Zo zie je het aankomend verkeer beter. Je bent dan wel verplicht om achter elkaar te lopen.

Bron: S. Dewickere

Verlichting

In het donker of wanneer de zichtbaarheid onvoldoende is (minder dan 200 meter), moeten groepen met een leider die de rijbaan volgen verlicht zijn. De lichten worden geplaatst volgens de rijrichting van de bestuurders. De plaats van de groep op de rijbaan is dus bepalend voor de plaats van de lichten. Een groep die rechts op de rijbaan stapt, in de rijrichting, draagt links vooraan een wit of geel licht en links achteraan een rood licht. Als de groep links op de rijbaan stapt, tegen de rijrichting, hoort rechts vooraan een rood licht en rechts achteraan een wit of geel licht.

Naargelang van de lengte van de rij, is het aan te bevelen op de flanken van de groep één of meer gele of witte lichten te dragen die in alle richtingen zichtbaar zijn.

Daarnaast is het dragen van fluo-reflecterend materiaal (hesjes, armbanden) zeker geen overbodige luxe. Fluomateriaal heeft felle fluokleuren die overdag en bij lichte schemer sterk je zichtbaarheid verhogen. Reflecterend materiaal is meestal zilvergrijs materiaal dat invallend licht (bijvoorbeeld van autolichten) weerkaatst, waardoor je meteen opvalt in het donker.

Oversteken

Op een zebraapad met verkeerslichten

Waar het kan, kies je best een oversteekplaats voor voetgangers waar het verkeer door verkeerslichten geregeld wordt. Om over te steken, wacht je tot het voetgangerslicht op groen staat. Let toch nog goed op voor autobestuurders die het rode licht zouden negeren of die afslaan naar de weg die je oversteekt (zelfs al heb jij voorrang).

¹ Situatie op 1 april 2004.

Als het licht op rood springt terwijl een groep oversteekt, dan mag wie op het zebrapad loopt, verder oversteken. Wie zich echter nog op het trottoir bevindt, wacht tot het opnieuw groen wordt. Als je met een groep kinderen op stap bent, is het dus aangeraden zeker vooraan en achteraan de groep begeleiding te voorzien. Zo is er steeds een leider aanwezig in de groep, wanneer deze wordt opgesplitst.

Op een niet-bewaakte oversteekplaats (zonder lichten)

Is er op minder dan ongeveer 30 meter een zebrapad, dan moet je dit gebruiken. Bij een niet-bewaakte oversteekplaats mogen de bestuurders de oversteekplaats slechts met matige snelheid naderen. Ze moeten voorrang verlenen aan de voetgangers die zich op het zebrapad bevinden of op het punt staan zich erop te begeven. Het verkeersreglement bepaalt dat het elke weggebruiker verboden is te breken door een groep voetgangers die het oversteken van de rijbaan op een reglementaire wijze is begonnen.

Op een oversteekplaats die gekruist wordt door tramsporen mogen voetgangers niet meer beginnen met oversteken wanneer er een tram nadert, ook niet wanneer een deel van de groep al aan het oversteken is. De tram heeft er voorrang!

Als er geen zebrapad is

Wanneer er geen oversteekplaats voor voetgangers aanwezig is, plan de oversteek dan in elk geval op een plaats waar je goed ziet en goed gezien wordt. Steek niet over in een bocht, op een helling, onder een brug of tussen geparkeerde voertuigen.

Groepsleiders²

Bij het oversteken van een (grote) groep kinderen zal meestal meer dan één leider noodzakelijk zijn. In de praktijk stellen de leiders in kwestie zich dan op de rijbaan op om het oversteken te beveiligen.

Sinds 1 januari 2004 hebben groepsleiders de mogelijkheid om aanwijzingen te geven in het verkeer om de veiligheid van een groep voetgangers te verzekeren. Om het verkeer stil te leggen, moeten ze gebruik maken van een schijf waarop het verkeersbord C3 is afgebeeld..

Opgelet: de aanwijzingen die groepsleiders mogen geven, mogen niet verward worden met de bevelen van bevoegde personen (vb. politie). De aanwijzingen gaan niet boven verkeerstekens en verkeersregels.

C3

Nog enkele tips

Organiseer je als leider een uitstap, stippel dan vooraf je reisweg uit. Plan een route in een omgeving met zo weinig mogelijk te verwachten risico's. Vermijd wegen met hoge snelheden en gevaarlijke oversteekplaatsen. Een omweg kan aangewezen zijn, bijvoorbeeld via een voetgangersbrug of -tunnel, jaagpaden, aanbevolen voetgangersroutes enz.

Geef duidelijke instructies bij het begin van de tocht. Maak duidelijke afspraken (vb. we beginnen niet met oversteken alvorens de groep bijeen is).

Ga je op stap met een groep kinderen, laat dan de oudsten van de groep vooraan lopen en indien mogelijk ook achteraan, zodat ze kunnen waarschuwen voor aankomend verkeer. Ook rolfluitjes kunnen daarbij nuttig zijn..

PER FIETS

Waar fietsen?

Je moet als fietser altijd de fietspaden gebruiken. Sommige fietspaden zijn aangegeven door een verkeersbord.

D7

D9

D10

Daarnaast zijn er de gemarkeerde fietspaden, die worden aangegeven door 2 evenwijdige witte onderbroken strepen. Je mag deze enkel rechts in je rijrichting volgen.

Bij gebrek aan berijdbare fietspaden volgen fietsers in principe de rijbaan, rechts in de rijrichting. Ze mogen ook de parkeerzones en de gelijkgrondse bermen gebruiken, rechts in de rijrichting gelegen, op voorwaarde dat ze er voorrang verlenen aan de weggebruikers die er zich bevinden. Buiten de bebouwde kom mogen ook de trottoirs en verhoogde bermen gebruikt worden (met hetzelfde voorbehoud).

Andere verplichtingen

Fietsers mogen met maximum twee naast elkaar rijden behalve wanneer:

- binnen en buiten de bebouwde kom, het kruisen met een tegenligger onmogelijk is en,

² Van kracht sinds 1 januari 2004.

- buiten de bebouwde kom, als er achteropkomend verkeer in aantocht is.

Fiets je in het donker of is de zichtbaarheid overdag beperkt tot ongeveer 200 meter, dan moet je fietslicht vooraan (wit/geel) en achteraan (rood) branden. Daarenboven moet je fiets voorzien zijn van de nodige reflectoren voor- en achteraan, in de wielen en op de pedalen.

Steek je arm uit telkens als je van richting wil veranderen, behalve als dit je veiligheid in het gedrang zou brengen (vb. transporen, beschadigd wegdek,...).

Is er een oversteekplaats voor fietsers (witte blokken), dan moet je deze gebruiken. Let op: bij het oprijden van de oversteekplaats heb je geen voorrang op de automobilisten! Begeef je steeds voorzichtig op de oversteekplaats, rekening houdend met de naderende voertuigen.

Fietsen in groep

Wanneer je met 15 of meer fietsers bent, kan je ook de regels volgen voor “fietsers in groep”. In dit geval heb je meer mogelijkheden maar moet je ook bepaalde verplichtingen naleven. Let wel: deze mogelijkheden gelden alleen als je werkelijk in één groep blijft.

Het gebruik van de fietspaden is niet verplicht als je in groep fietst. Je mag rechts op de rijbaan fietsen en steeds met maximaal 2 naast elkaar. De groep mag hierbij nooit meer dan de helft van de rijbaan innemen.

Begeleiding van de groep: wegkapiteins en begeleidende auto's

Fiets je in groep, dan moet je ook zorgen voor de nodige begeleiding. Afhankelijk van de grootte van de groep zijn wegkapiteins en begeleidende auto's vereist om de groep te begeleiden op de openbare weg. Groepen van 15 tot 50 fietsers mogen zich laten begeleiden door ten minste 2 wegkapiteins en 1 of 2 begeleidende auto's. Voor groepen van 51 tot 150 fietsers zijn 2 begeleidende auto's en ten minste 2 wegkapiteins verplicht.

De wegkapiteins moeten ten minste 21 jaar oud zijn en om de linkerarm een band dragen met de nationale driekleur en het woord “wegkapitein”. Zij kunnen aan kruispunten zonder verkeerslichten het verkeer stilleggen met het bord met een afbeelding van het verkeersbord C3 en aanwijzingen geven, terwijl de groep oversteekt³.

Begeleidende auto's moeten de groep op ongeveer 30 meter voorafgaan of volgen. Als er slechts één begeleidende auto is, moet deze de groep volgen. De auto's moeten het speciale bord voeren op het dak (bord A51 + symbool van een fiets in het wit), goed zichtbaar voor het tegemoetkomend of volgend verkeer.

A51

Nog enkele tips

Organiseer je als leider een uitstap, stippel dan vooraf je reisweg uit. Maak gebruik van de fietsvoorzieningen die er zijn. Soms kan een omweg aangewezen zijn, bijvoorbeeld langs wegen met lage snelheden, langs een fietstunnel of aanbevolen fietsroutes. Fietsen is er veiliger en ook een stuk aangenamer!

Hou bij het plannen van je tocht rekening met de leeftijd van de groep. Ga vooraf na of iedereen voldoende fietsvaardig is. Doe de test: laat iedereen vooraf een parcours per fiets afleggen, in een beschermde omgeving. Daarna kan je een korte testrit organiseren met de groep op de openbare weg.

Controleer of de uitrusting van de fietsen wettelijk in orde is: goede remmen, lichten en reflectoren zijn cruciaal! Voor een langere tocht kan het aangeraden zijn enkele dagen vooraf een fietsencontrole te houden, zodat gebreken tijdig hersteld kunnen worden⁴. Neem steeds reparatiemateriaal mee voor lekke banden, en reservelampjes.

Bij een goede uitrusting hoort ook een fietshelm! Stimuleer je leden om een fietshelm te dragen, geef alvast zelf het goede voorbeeld. Misschien kan je jeugdbeweging een aantal helmen aankopen voor groepen die op fietstocht gaan.

Tot slot...

Dit overzicht kan je alvast helpen om veilig op stap te gaan. Daarnaast zijn er natuurlijk nog heel wat andere regels voor voetgangers en fietsers. Je kan vooraf de belangrijkste regels even opfrissen met een quiz of aan de hand van een spel.

Alvast een veilige tocht gewenst!

Lynn DUPUIS

³ De regel dat 1 wegkapitein de lijst van de deelnemers in zijn bezit moet hebben, is weggefallen sinds 1 januari 2004.

⁴ Fietscontrolekaarten kunnen worden aangevraagd op het BIVV (tel. 02 244 15 11) of gedownload worden via de BIVV-website www.bivv.be

VEILIG OP STAP

Te voet of per fiets,
alleen of in groep

ikbenvoor.be >>

Deze leidraad bevat de voornaamste verkeersregels voor voetgangers en fietsers, alleen of in groep (al dan niet vergezeld van een leider of wegkapitein). Aanbevelingen helpen je verder waar het verkeersreglement bepaalde keuzes openlaat of niet uitdrukkelijk genoopt is.

Een tocht laten vergezellen door een leider of wegkapitein biedt bepaalde voordelen, maar heeft ook gevolgen inzake aansprakelijkheid. Daarom wijzen we de organisatoren bij jeugdbewegingen, wandelen wielercclubs op dit belangrijke aspect.

Als leider of wegkapitein die verantwoordelijk is voor een tocht moet je de reisweg vooraf goed uitstippen. Je dient te weten welke voetgangers- of fietsvoorzieningen er op het traject zijn. Een omweg kan interessanter zijn als je bruggen, doorgangen, tunnels, jaagpaden of aanbevolen trajecten kan gebruiken die specifiek bestemd zijn voor voetgangers of fietsers. Bij fietstochten moet je je ervan vergewissen dat iedereen over de nodige fietsvaardigheid beschikt!

VOETGANGERS ALLEEN OF IN GROEP ZONDER LEIDER

OPGELET: Het verkeersreglement geeft geen definitie van een groep of een leider. In tegenstelling tot groepen fietsers, waarvoor het verkeersreglement een minimum aantal deelnemers oplegt, bestaat een dergelijke omschrijving niet voor groepen voetgangers. Kleine groepen voetgangers volgen bij voorkeur de regels voor individuele voetgangers.

Waar stappen?

- Gebruik eerst en vooral de begaanbare trottoirs, de delen van de openbare weg die voor jou zijn voorbehouden door de verkeersborden D9 of D10, of de begaanbare verhoogde bermen.
- Bij gebrek daaraan gebruik je de begaanbare gelijkgrondse bermen.

- Zijn deze niet aanwezig, dan mag je de andere delen van de openbare weg gebruiken (parkeerzones, fietspaden, ...). Opgelet: als je op het fietspad loopt, moet je voorrang verlenen aan fietsers en bromfietzers. Als je op de rijbaan loopt, moet je zo dicht mogelijk bij de linkerrand ervan blijven (in jouw staprichting).

TIP: Als de weg niet specifiek voor voetgangers is ingericht en je de keuze hebt tussen het fietspad of de rijbaan, raden we je aan om altijd op het fietspad te lopen.

- Autosnelwegen en autowegen zijn verboden terrein voor voetgangers.

Hoe oversteken?

Als er geen oversteekplaats voor voetgangers is:

- Kies een plek uit waar je goed ziet én goed gezien wordt: steek niet over in een bocht, noch op de top van een helling, onder een brug of tussen geparkeerde voertuigen.
- Kijk naar alle kanten vanwaar er verkeer kan aankomen.
- Steek voorzichtig over en hou rekening met de naderende voertuigen. Als jullie met meerdere personen zijn, dan mogen de andere weggebruikers niet breken door jullie groep als deze op reglementaire wijze begonnen is met het oversteken van de rijbaan.
- Ben je in groep en nadert er verkeer zonder dat de groep in één keer kan oversteken, dan moeten degenen die nog moeten oversteken, wachten.
- Midden op de rijbaan blijven wachten tot een voertuig is voorbijgereden, is helemaal uit den boze.
- Steek de rijbaan altijd loodrecht over (nooit schuin), zonder te slenteren, te hollen of te stoppen.

Op oversteekplaatsen voor voetgangers zonder bevoegd persoon of verkeerslichten:

- De bestuurders mogen de oversteekplaats slechts met matige snelheid naderen; ze moeten voorrang verlenen aan

de voetgangers die zich op het zebrapad bevinden of op het punt staan zich erop te begeven. Steek voorzichtig over en hou rekening met de naderende voertuigen.

- Op oversteekplaatsen voor voetgangers zonder bevoegd persoon of verkeerslichten hebben trams altijd voorrang.

OPGELET: is er op minder dan ongeveer 30 meter een oversteekplaats voor voetgangers, dan moet je die gebruiken.

Op oversteekplaatsen voor voetgangers met verkeerslichten:

- Let goed op dat er geen bestuurders zijn die door het rode licht proberen te rijden of die afslaan naar de weg die jij moet oversteken. Als het voetgangerslicht op rood springt terwijl jij aan het oversteken bent, dan mag je op een normale wijze verder oversteken. Wie zich op dat moment echter nog op het trottoir bevindt, mag niet meer oversteken (zelfs als je in groep bent).

Op oversteekplaatsen voor voetgangers met een bevoegd persoon:

- Je mag slechts oversteken wanneer de agent het toelaat.

TIPS:

- Draag heldere kleding, zo word je beter opgemerkt.
- Draag tussen het vallen van de avond en het aanbreeken van de dag of bij slechte zichtbaarheid reflecterende kleding en lichtweerkaatsers om beter op te vallen.

VOETGANGERS IN GROEP MET EEN LEIDER

Het verkeersreglement geeft geen bepaling van het begrip "leider". Diegene die de leiding van de groep op zich neemt en er verantwoordelijkheid voor draagt, dient bijgevolg als leider te worden beschouwd. Dat is bijvoorbeeld het geval met leiders bij een jeugdbeweging. De leider moet weten wat de rechten en plichten van een groep zijn, en dient over de nodige veiligheidsuitrusting te beschikken (bijvoorbeeld verlichting en het bordje om aanwijzingen te geven).

Waar stappen?

- Processies en stoeten mogen altijd op de rijbaan lopen, verplicht rechts in de staprichting. Groepen voetgangers vergezeld van een leider hebben eveneens deze mogelijkheid.

TIPS:

- We raden aan om bij voorkeur en in volgorde toch de trottoirs, de delen van de openbare weg voorbehouden door het verkeersbord D9 of D10, de berm, de fietspaden of de parkeerzones te gebruiken.
- Loop je toch op de rijbaan, gebruik dan niet meer dan de helft van de breedte van de rijbaan en voorzie bijkomende begeleiders.

- Groepen voetgangers van ten minste 5 personen plus een gids mogen eveneens links op de rijbaan stappen, op voorwaarde dat ze achter elkaar blijven.

Verlichting

- Tussen het vallen van de avond en het aanbreken van de dag (of overdag bij slechte zichtbaarheid en wanneer het niet meer mogelijk is duidelijk te zien tot op een afstand van 200 meter) moet de groep die de rijbaan volgt op de volgende manier verlicht zijn:
  - Als de groep rechts loopt: een wit of geel licht links vooraan, en een rood licht links achteraan.
  - Als de groep links loopt: een rood licht rechts vooraan, en een wit of geel licht rechts achteraan.
  - Naargelang de lengte van de rij, moeten op de flanken één of meer gele of witte lichten gedragen worden die in alle richtingen zichtbaar zijn.

Hoe oversteken?

- Groepen voetgangers vergezeld van een leider moeten zich aan dezelfde regels houden als individuele voetgangers of groepen zonder leider (zie boven).
- De andere weggebruikers mogen echter niet breken door een stoet, een processie of een groep voetgangers (met of zonder leider) die het oversteken van de rijbaan op een reglementaire wijze is begonnen. Een groep voetgangers mag dus in één keer het oversteken beëindigen, zelfs wanneer er voertuigen in aantocht zijn. Als het verkeerslicht voor voetgangers echter op rood springt, dan moet het gedeelte van de groep dat op dat ogenblik nog niet begonnen is met oversteken, wachten tot het licht opnieuw groen wordt.

- Op kruispunten zonder verkeerslichten mag de leider het verkeer stilleggen door middel van een schijf waarop het verkeersbord C3 is afgebeeld. Hij mag de weggebruikers aanwijzingen geven om de veiligheid van de groep voetgangers te verzekeren.

OPGELET: deze aanwijzingen mogen niet worden verward met de bevelen van bevoegde personen (bijvoorbeeld politieagenten). Ze mogen niet in strijd zijn met de verkeersstekens en verkeersregels.

TIPS:

- Bij grote groepen is meer dan één leider noodzakelijk. In de praktijk stellen de leiders zich dan op de rijbaan op om het oversteken te beveiligen.
- Als het om een groep kinderen gaat, lopen de oudsten best vooraan en achteraan, zodat ze kunnen waarschuwen voor aankomend verkeer. Roifluitjes zijn daarbij nuttig.

FIETTERS ALLEEN

Waar rijden?

- Je moet de berijdbare fietspaden gebruiken; het fietspad wordt aangeduid door:
  - twee evenwijdige witte onderbroken strepen; je moet het fietspad volgen dat rechts in je rijrichting ligt;
  - verkeersborden D7 of D9: je moet het fietspad volgen in de richting aangeduid door het verkeersbord. Tweerichtingsfietspaden moet je soms links in je rijrichting volgen; let in dat geval extra op bij kruispunten: autobestuurders verwachten niet steeds fietsers die uit de andere richting komen.

D7

D9

D10

- Als een deel van de openbare weg aangeduid is door het verkeersbord D10, moet je dat volgen. In dat geval mag je de voetgangers die er zich bevinden niet in gevaar brengen.
- Bij gebrek aan fietspaden mag je de parkeerzones en gelijkgrondse bermen, rechts in je rijrichting gebruiken, op voorwaarde dat je voornamelijk aan de weggebruikers die er zich bevinden. Buiten de bebouwde kom mag je ook de trottoirs en verhoogde bermen gebruiken (met hetzelfde voorbehoud).

- Bij gebrek aan andere oplossingen moet je op de rijbaan fietsen, zo dicht mogelijk bij de rechterrand ervan (let echter op voor autodeuren en rioolroosters). Je mag met twee naast elkaar rijden behalve wanneer:
  - het kruisen met een tegenligger onmogelijk is (binnen en buiten de bebouwde kom), of
  - er achteropkomend verkeer in aantocht is (buiten de bebouwde kom).
- Op rotondes hoef je niet zo dicht mogelijk bij de rechterrand van de rijbaan te rijden, behalve als een gedeelte van de openbare weg voor jou is voorbehouden (fietspad).
- Je mag in de busstrook of op een bijzondere overrijdbare bedding rijden als het betreffende verkeersbord is aangevuld met het symbool van een fiets. In dat geval moet je achter elkaar rijden.

- Autosnelwegen en autowegen zijn verboden terrein voor fietsers.

Andere verplichtingen

- Steek je arm uit telkens als je van richting gaat veranderen, behalve als dit je evenwicht in het gedrag brengt.
- Tussen valavond en zonsopgang, en overdag wanneer de zichtbaarheid minder is dan 200 m, moet je uitgerust zijn met een wit licht vooraan en een rood licht achteraan. Zelfs als je een kinderfiets, een racefiets of een terreinfiets bestuurt, moet je verlichting gebruiken en moet je fiets uitgerust zijn met de vereiste reflectoren om in alle omstandigheden te rijden.
- Als je de rijbaan oversteekt of op de rijbaan komt om naar links af te slaan, moet je voormang geven aan de weggebruikers die de rijbaan volgen; rijd je op een fietspad en is er een oversteekplaats voor fietsers (witte blokken), dan moet je die gebruiken om over te steken.
- Beperkt eenrichtingsverkeer: volg de verkeersstekens ter plekke en rij slechts in de tegengestelde richting in straten waar dat toegelaten is. Let op voor geparkeerde wagens en wees voorzichtig bij elk kruispunt.

- Zorg dat je fiets steeds wettelijk in orde is: bel, remmen, lichten en reflectoren. Maar verwaarloos ook de andere onderdelen niet: banden, wielen, ketting...

TIPS:

- Probeer altijd een goed overzicht te hebben over het omringende verkeer, zeker op kruispunten, bij het verlaten van een fietspad, bij richtingveranderingen,...
- Draag kleding met heldere kleuren; draag 's nachts lichtweerkaatsers.
- Neem reparatiemateriaal mee voor lekke banden en reservelampjes voor de verlichting.
- Vergeet je fietshelm niet: een fietshelm vermindert het risico op hoofdletsel met 85%.
- Rij assertief maar wees voorzichtig: laat zien dat je er bent, maar voorzie ook de fouten en de onachtzaamheid van de autobestuurders. Denk eraan dat jij de meest kwetsbare bent.
- Als je in een straat met beperkt eenrichtingsverkeer in de tegengestelde richting rijdt, kijk dan uit voor voetgangers die op het punt staan om over te steken: ze verwachten misschien niet steeds fietsers uit jouw richting. Denk eraan dat ze op oversteekplaatsen voor voetgangers steeds voorrang hebben.

FIETSCERS IN GROEP

Twee mogelijkheden:

- De groep volgt dezelfde regels als de individuele fietser.
- De groep volgt de regels die gelden voor fietsers in groep (op voorwaarde dat de groep bestaat uit ten minste 15 fietsers). Als groep heb je meer mogelijkheden maar moet je ook bepaalde verplichtingen naleven.

Waar en hoe rijden?

(Als de groep ervoor kiest om de regels voor fietsers in groep te volgen).

- Gebruik van de fietspaden is niet verplicht.
- Met twee naast elkaar rijden op de rijbaan mag altijd, op voorwaarde dat je gegroepeerd blijft.
- Op een rijbaan zonder rijstrook mag je niet meer dan de breedte van één rijstrook innemen (ongeveer 3 meter), en in geen geval meer dan de helft van de rijbaan;
- Op een rijbaan met rijstrook mag je alleen de rechter rijstrook gebruiken.

Wegkapiteins en begeleidende auto's

(Als de groep ervoor kiest om de regels voor fietsers in groep te volgen).

- Van 15 tot 50 fietsers:
  - Minstens 2 wegkapiteins toegelaten.
  - 1 of 2 begeleidende auto's toegelaten.
- Van 51 tot 150 fietsers:
  - Minstens 2 wegkapiteins verplicht.
  - 2 begeleidende auto's verplicht.
  - De wegkapiteins moeten ten minste 21 jaar oud zijn en om de linkerarm een band dragen met de nationale dme kleur en het woord "wegkapitein".
  - Op kruispunten zonder verkeerslichten kunnen zij het verkeer stilleggen door middel van een schijf met de afbeelding van het verkeersbord C3, en aanwijzingen geven aan de andere weggebruikers.
  - De wegkapitein moet niet langer de ijst van de deelhe- mers in zijn bezit hebben.
  - De begeleidende auto's moeten de groep op ongeveer 30 meter voorafgaan of volgen; als er slechts één auto is moet deze volgen.
  - De begeleidende auto's moeten op het dak een speciaal bord voeren dat goed zichtbaar moet zijn voor het tegemoetkomende en achteropkomende verkeer.

WAT ALS ER TOCH IETS GEBEURT?

- Bel de hulpdiensten (112 = medisch urgentieteam en brandweer, en 101 = federale politie). Wees nauwkeurig en bondig.
- Verleen eerste hulp als je daarvoor gekwalificeerd bent, maar verplaats nooit een zwaargewonde.
- Als leider blijf je kalm en waak je over de veiligheid van de rest van de groep.
- Voorkom andere ongevallen door de aankomende bestuurders te waarschuwen.
- Noteer direct de namen van de getuigen van het ongeval.

ikbenvoor.be >>

**Belgisch Instituut voor de
Verkeersveiligheid vzw**

Haachtsesteenweg 1405 - B-1130 Brussel

Tel.: 02/244.15.11 - Fax: 02/216.43.42

E-mail: info@bivv.be - Internet: www.bivv.be